

■ CONSTANTIN RADU-MARIA

„Al patrulea stol“ de Timotei Ursu sau „Jocul de-a vacanța“ de Mihail Sebastian?

De o bună bucată de vreme, cinematografia a înmulțit valorificările în limbajul filmului ale operelor scriitorilor noștri deveniți clasiți (dăm termenului accepția comună, prin care se înțelege perenitatea valorii spirituale a autorului prin operă, după moartea sa fizică); drept care regizorii și scenariștii s-au pus pe treabă. Au fost transpuse cinematografic unele romane ample, cum ar fi ale lui Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Duiliu Zamfirescu, George Călinescu, Victor Ion Popa etc. De curînd, un regizor ce părea să se specializeze în ardelenii Slavici și Agârbiceanu a trecut la transpunerea cinematografică a romanului psihologic al lui Camil Petrescu, scotocind prin operă după tot ceea ce se poate preta la translație în imagine și realizînd un film compozit ca un album cu poze.

Nu toate aceste încercări de valorificare a clasicilor au dezamăgit. În unele cazuri, inteligența, această facultate psihică definită ca adecvare a gândirii la obiect (adecvatio ad rem), a funcționat. Alteori, poate, realizatorii filmului și-au zis: aceste obiecte (operele clasicilor) nu corespund epocii noastre, de ce, dar, să ne adecvăm lor, și nu să ni le adecvăm nouă (oribilă zicere!). Să le adaptăm — acesta e cuvîntul — necesităților noastre spirituale. Pentru a adapta ceva, nu trebuie să te lași determinat de acel ceva, îți asumi niște libertăți față de obiectul de adaptat, libertăți care sînt un fel de a te supune altor determinări (exterioare, însă, obiectului). Aici ne pîndește ambiguitatea: *adaptarea liberă*, termen plăcut azi multor „culturali“, devine un nonsens. Dar, să nu renunțăm. Adaptarea e o modificare a formei, nu o schimbare în substanță. E o deformare, va să zică, dictată de necesități și de motivații diverse. Substanța lucrului de adaptat rămîne aceeași, mai mult, deformarea însăși conduce tot la forma inițială (altfel, am vorbi de transformare). Cam ciudată libertate... Dar, dacă, deformînd, am acționa și asupra substanței? Am dobîndi mai multă libertate. În artele plastice, ne-am putea închipui o astfel de intervenție. O statuie de marmură cu cap de mucava. Desigur, e o monstruozitate, dar, cîtă libertate! De la

maestru păstrăm torsul, pentru că ne place, capul de mucava îl confecționăm noi. Dacă nu avem de-a face cu un produs artistic, recunoaștem nici o adaptare liberă.

Cam așa se prezintă și filmul lui Timotei Ursu, *Al patrulea stol*, după *Jocul de-a vacanța* de Mihail Sebastian. Substanța piesei este alterată îndeajuns, prin „infestarea“ cu o nouă gîndire, cea a scenaristului, forma e deformată prin noile convenții stabilite de regizor. Atît scenaristul cît și regizorul se regăsesc în persoana lui Timotei Ursu, în consecință, între ei nu apar contradicții. Contradicții apar între Timotei Ursu și Mihail Sebastian.

Piesa e prea cunoscută pentru a mai re povesti subiectul. E locul să amintim că filmul provoacă afluență de spectatori — e vorba, doar, de a vedea sau revedeă o piesă de Mihail Sebastian. Filmul începe. Două femei (e vorba de Corina și Cleopatra) fac cunoștință în tren schimbînd banalități cotidiene — replici de-ale regizorului. Sîntem surprinși: trenul merge la mare, nu la munte, cum ne-am fi așteptat. Convenție schimbă, cu ce scop? Regizorului i s-a părut că bunului funcționar Bogoiu, care obișnuiește să călătorească imaginar pe mările globului, i s-ar potrivi, pentru odihnă, un peisaj marin. Chiar, de ce o fi ales Mihail Sebastian, ca loc al dramei, o așezare montană? Din același motiv. Pentru că bătrînul funcționar Bogoiu se plimbă imaginar prin lume. El nu caută marea cu tot dinadinsul, marca e doar un drum mai larg către locuri terestre, deopotrivă ale geografiei și ale imaginației sale. În craniul lui Bogoiu stă închis visul călătoriilor. Călătorul lui Gide este, la Sebastian, arestat fizic și eliberat psihic. (Să ne aducem aminte, cu această ocazie, și de Marin Miroiu.) Trimițîndu-l pe Bogoiu la mare, ba încă lipsindu-l de curaj pînă la anulare psihică și vertij cînd va încerca să se urce pe un vapor eșuat în apropiere, Timotei Ursu face din el un biet maniac. Pe acest vapor părăsit vor urca, însă, Corina și Ștefan, într-o noapte cu lună și cu briză, pentru a se iubi departe de lume, în zgomotul ritmic al unui capăt de lanț pe care

vintul îl izbește de sărturi. Să mai facem observația că pentru a izbi de sărturi un capăt de lanț greu, pe mare trebuie să fie oarecare furtună ?

Povestea se desfășoară, cu aproximație, cam la fel cu cea cunoscută din piesă. Corina nu așteaptă să asculte un concert la radio, ci să vadă un meci la televizor — consecință a adaptării la actualitate. Printre banalități, strălucește, ici și colo, și replici de-ale lui Mihail Sebastian. Finalul, însă, poartă, altă amprentă. Corina nu va mai pleca singură, părăsind „jocul de-a vacanța”, gest care trimite visul, iluzia, în timpul ce li se cuvine, acel posibil improbabil, timp al nostalgiai nedefinite, pentru care avem frumoasa

locuțiune exprimând dezirabilul condițional — dacă ar fi fost să fie !

Părindu-i-se nedrept acest gest al Corinei, regizorul virează hotărît spre happy-end. Corina va simula plecarea împreună cu un ziarist sportiv, foarte plin de sine (logodnicul ei din lumea din afara scenei), dar, revoltându-se împotriva condiției de „femie-obiect”, va fugi, de-adevărâtelea, cu Ștefan, luind bilet de Tulcea, unde domiciliază acesta. Rezolvare ieftină, dar — trebuie să recunoaștem — în consens cu ce și-a propus regizorul, și anume : să vulgarizeze textul lui Mihail Sebastian într-atît, încît să facă din el o melodramă pe gustul unei categorii de public pe care el, Timotei Ursu, nu era cazul să și-o ia drept etalon.

CIRC

Stop! Toată lumea, la circ!

În ultimii ani, Circul de Stat a încercat diferite formule de spectacol. Uneori, pentru a obține scenarii atractive, ingenioase, a apelat la scriitorii, alteori, înșiși cei care lucrează în arenă produc interesante combinații de numere diverse, spectaculoase, strălucitoare, mizînd pe efectul luminilor colorate ale reflectoarelor, pe acordurile muzicii și, mai ales, pe emoția cu care se urmăresc acrobațiile desfășurate în înălțimea cupolei.

Să mai adăugăm și faptul că există un permanent schimb de artiști între circul nostru și instituții similare din alte țări. Acrobați, clovni și dresori de la noi s-au bucurat și se bucură de bune aprecieri în Bulgaria, Brazilia, R.F.G., Italia, Iugoslavia, Polonia, S.U.A., U.R.S.S., în timp ce colegii ai lor din Marea Britanie, Bulgaria, Polonia, Ungaria, U.R.S.S. etc. culeg aplauzele spectatorilor români.

Un punct de atracție al afișului este ansamblul de acrobați condus de Gabriel Moșoianu. După un turneu de peste doi ani în Brazilia, unde a participat și la Festivalul mondial al Circului, organizat sub egida Circului Orlando Orfei, obținînd calificativul „excellent” și Medalia de aur, trupa își demonstrează și acasă virtuozitatea și performanțele care i-au adus faima internațională într-un gen caracterizat prin spectaculozitate — bascula acrobatică.

De astă dată, Circul de Stat ne-a invitat la o producție mai apropiată de music-hall, care nu se abate, însă, nici o clipă, de la specificul genului. Este vorba de spectacolul *Stop! Toată lumea, la circ!*, în care regizorul Bițu Fălticaneanu, în postură de autor, s-a străduit să lege numere artistice destul de disparate într-un comperaj, uneori spiritual, pe tema circulației. Remarcăm, în primul rînd, consecvența cu care a fost urmă-

rită ideea, ceea ce asigură unitatea reprezentăției. Este, desigur, meritul regizorului Costel Ionescu, a cărui experiență în materie se vedește mai ales prin mîna sigură cu care conduce întreaga producție. A fost ajutat, în bună măsură, de decorul funcțional, deloc ostentativ, al Gabrielei Barcan-Buhoiu.

Am reținut seriozitatea profesională a cuplului Cecilia și Alois Kratayl, în *Avionul superacrobatic*, număr ce poate figura cu cinste în programul oricărei arene din lume, precum și demonstrația de călărie acrobatică, în care aceeași trupă Kratayl continuă o tradiție de familie. Carmen Lupașcu realizează, cu destulă îndeminare, un număr de jonglerie și ne oferă un dans pe sîrmă cu totul remarcabil, în care nu speculează suspensul creat de „senzația înălțimilor”, concentrîndu-se asupra execuției ireproșabile.

Contribuții utile la realizarea spectacolului aduc acrobați ca Lidia și Vasile Dumitrescu (scară), cuplul Amalia Dumitru-Doina Berca (trapez), Venera și Gheorghe Marinescu (pers), Ruzibea și Nicușor Savu (acrobație comică), precum și trupa Constantin. Alături de comicii Domnel și Nicușor Savu, se cuvine a-l menționa pe Siminică, pentru saiturile spectaculoase, dar mai puțin pentru comentariul rostit.

Dintre invitații circului, vom aminti trupa Pencevi din Bulgaria, cu un senzațional număr pe sîrmă, și trupa Endres de la Circul „Robert” din Londra, cu mai modesta, dar amuzanta lor prestație pe un covor elastic. Numerele coregrafice gîndite de Mihai Cristinoiu au calitatea de a contribui la cursivitatea programului, pe care orchestra condusă de Nicolae Cocoș îl însoțește cu aplomb.

Cîte un cuplet adaugă, în fiecare seară, un dram de sare și piper. Dintre actorii invitați, l-am preferat, desigur, pe Nicu Constantin, interpretînd cu un firesc exemplar un text inteligent.

Mihai Crișan